

Redovisning av projektet "Nya forskarnätverk kring Selma Lagerlöfs författarskap som tilldelats medel från Riksbankens Jubileumsfond för att samla forskare till symposier i tre länder.

Samarbetsparter och deltagare

Det första Lagerlöf-symposiet hölls i Tokyo den 20 november 2015 i samverkan med Josai-universitetet. Symposiet simultantolkades. På förmiddagen deltog 23 personer och under eftermiddagens Nils Holgersson-tema deltog ytterligare sju personer från ett mediaföretag och 22 studenter vid Josai. Kanslern vid Josai universitetet, Mizuta Noriko, inledde och sedan följde ett program där fyra forskare och tre filmare medverkade:

Lagerlöf-symposiet i Moskva hölls 3 – 4 mars 2016 vid rysk-svenska studiecentret vid Ryska statliga humanistiska universitetet (RGGU). Allt simultantolkades. Centrets ledare Tamara Torstendahl Salytjeva inledde symposiet där även representanter från Svenska ambassaden och Svenska institutet var på plats tillsammans sex översättare, elva forskare och ett tiotal åhörare.

Selma Lagerlöf symposiet i Berlin ägde rum den 30 september – 1 oktober 2016 vid Humboldt-Universität zu Berlin. Symposiet arrangerades i samverkan med Nordeuropa Institutet och dess Dag Hammarskjöld-professor, Otto Fischer och hans assistent Therese Korritter. Inför symposiet hade Call for papers gått ut i december 2015. Förutom fyra inbjudna deltog ytterligare fyra forskare samt en författare och en översättare med anföranden och ca 20 personer var åhörare. Valfria språk för framföranden var engelska och tyska.

Bakgrund

Coordinatören för symposierna, docent em. Lisbeth Stenberg Göteborg, inledde vid alla tre tillfällena med att tala de om nya perspektiv på författarskapet som kom fram vid den RJ-stödda internationella Lagerlöf-konferensen i London 2011 och i den bok, *Re-Mapping Lagerlöf*, som blev ett resultat. Med lite olika vinklingar presenterade hon sitt eget bidrag i *Re-Mapping*, om kvinnorörelsen som en viktig kontext för att förstå Lagerlöfs internationella genomslagskraft. Stenberg talade även om syftet med symposierna, tackade RJ för stödet och inbjöd till deltagande i en ny internationell Lagerlöf-konferensen i Karlstad / Värmland 18–20 juni 2018.

En grund för de fortsatta inläggen var överblickar över tidigare mottagande och översättningar av Lagerlöf i de skilda länderna. Professor em. Noriko Thunman, Göteborgs universitet, gjorde i en presentation av mottagandet i Japan från 1905 fram till idag. Sammantaget beskrev Thunman att översättningarna av Lagerlöf visar stor bredd. Det är dock så att hon idag mest ses som barnboksförfattare. En utmaning för forskningen i framtiden är att visa på andra delar av författarskapet och se dess komplexitet.

Det senare var något som gäller för uppfattningen av Lagerlöf i Ryssland som i Moskva presenterades av Tamara Torstendahl Salytjeva och ledde över till ett samtal mellan de närvarande översättarna och resten av publiken om den aktuella situationen.

I Tyskland har Lagerlöfs verk ständigt funnits tillgängliga på bokmarknaden. Istället för en tillbakablick fördes ett samtal under ledning av Therese Korritter om förutsättningarna för spridning av Lagerlöfs verk idag. Tre nya biografier om Lagerlöf har utkommit på tyska de senaste åren. En skriven av Holger Wolandt som medverkade med kommentarer. År 2015

kom *Värmland und die Welt* och 2016 ett urval brev mellan Lagerlöf, Elkan och Olander. Båda på förlaget Urachhaus som även publicerat flera av Lagerlöfs verk.

På bokmarknaden i Tyskland finns flera gamla översättningar av Lagerlöfs texter som konkurrerar med nya översättningar som behöver löna sig för förlagen vilket knappast är fallet idag. Paul Berf, en av de mest välrenommerade översättarna från svenska, reflekterade kring sin nyöversättning av *Gösta Berlings saga* 2015.

Tematik och innehåll

TOKYO "Selma Lagerlöf in Japan. Between modernity and tradition".

Kring sekelskiftet 1900 mottogs nordiska författare med stort intresse i ett land som länge hållits stängt för inflytande utifrån. Lagerlöf stod för modernitet samtidigt som det i hennes texter fanns värderingar, miljöer och motiv som kunde vinna anklag i relation till mer traditionella synsätt.

Tomoko Murayama, professor vid Ibaraki University i Tokyo tog fasta på synen på natur och djur i *Nils Holgersson*. Budskapet är det om ett hållbart samhälle där barnen får ställa sig frågan var och hur de vill leva. Överhuvudtaget är det *Nils Holgersson* som haft stort betydelse i Japan. Detta intresse ledde till produktionen av en animerad serie. Vid symposiet medverkande tre representanter från Studio Pierrot, bland dem grundaren Yuji Nunkawa, och de berättade hur den animerade serien kom till. Det var ett tysk-japanskt samarbete och man arbetade i två år innan serien sändes i 52 avsnitt åren 1980-81. Idag är serien en världsklassiker som lett till många nya översättningar av boken.

En djärv nyläsning gjorde Teiko Nakamura, Tokyo Rika University i "Disability and disease in Selma Lagerlöfs *Mårbacka and Jerusalem*".

MOSKVA "Konstnärskapets hemligheter. Etik, religion, estetik i Selma Lagerlöfs författarskap"

Komparation är en styrka inom rysk litteraturvetenskap och under symposiet kunde intressanta nya perspektiv öppnas. Diana Koblenkova, Nizjnij Novgorods statliga universitet, diskuterade Lagerlöf i förhållande till Gogol, Pushkin, Dostojevskij och Gorkij. Tatiana Koltjeva, Tula statliga pedagogiska universitet, jämförde med framställningar av Anti-krist hos ryska författare och filosofen Vladimir Solovjev.

"Evangelium enligt Selma" är ett uttryck en rysk kritiker använde i en recension 1917. Tre av bidragen anslöt till detta. Forskarna speglade utifrån olika perspektiv hur Lagerlöf konstnärligt skapat sina verk och symboler på ett sätt som både använder men även avviker från ett traditionellt kristet bruk. Polina Lisovskaja och Natalja Press båda från Sankt-Petersburgs statliga universitet, tog upp evangeliemotiv respektive, Kristuslegender. Julia Korolinskaya, Moskva statliga universitet, kontextualiserade utifrån väckelserörelserna i Norden. Detta var viktiga förnyande bidrag till Lagerlöf-forskningen:

Dessutom bidrog två svenska forskare med anföranden: Anna Nordlund, Uppsala, och Anna Bohlin, Stockholm.

BERLIN "Lagerlöf in Germany"

Pionjär för forskning om receptionen i Tyskland är Jennifer Watson, Wisconsin (USA) som inledde med att ta upp influenser från Lagerlöf hos Gustav Fressen, Ina Seidel och på Nelly Sachs prosa samt i Brechts och Hauptmanns dramatiseringar.

Ann-Sofi Ljung Svensson, Malmö, sammanfattade resultat av sin avhandling om hur Lagerlöfs verk mellan 1890–1905 till stor del ”absorberades” av den tillbakablickande hembygdskonströrelsen. Katarina Yngborn, Ludwig Maximilian Univ., München, visade i kontrast till detta hur Lagerlöf inom en avantgardistisk kulturströmning, der Wiener Moderne, tidigt översattes och fick uppskattande kritik.

Lena Carlsson, Landskrona, beskrev Selma Lagerlöf, Sophie Elkan och hur de med en kamera dokumenterade sin i Tyskland 1911. Katharina Müller, Ludwig Maximilian Univ., München, exemplifierade Lagerlöfs framträdanden i offentligheten utifrån en utveckling av media som krävde en ompositionering.

Hur Lagerlöf mottogs och användes i nazi Tyskland var ämnet för Gunilla Rising Hintz och Jennifer Watson. Om betydelsen inom kvinnorrörelsen talade Ann-Sofi Ljung Svensson.

Joachim Schiedermaier, Greifswald tog upp förmoderna drag i Jerusalem. Bjarne Thorup Thomsen, Edinburgh, behandlade en bortglömd skrift ‘Lappland-Schonen’ till och till stöd för de tyska krigsinvaliderna som efter första världskriget transporterades på tåg från Ryssland över Haparanda till Skåne.

Samtal om Lagerlöf-forskningen i framtiden

Samtliga symposier innehöll information om hjälpmedel för forskning. Kort presenterades Litteraturbanken.se, Litteraturbanken skola och Lagerlöf Network. I Berlin medverkade Ann-Charlotte Knochenhauer, ansvarig för Lagerlöfsamlingen i KB.

Ett samtal avslutade varje symposium där alla deltagare inbjöds ge sina synpunkter på hur forskarnätverket kunde utvecklas och Lagerlöf-forskningen stärkas.

I Moskva gjorde Anna Nordlund tillsammans med de närvarande svenska forskarna en genomgång av den aktuella svenska forskningen och tendenser för framtiden. De ryska forskarna bidrog med en beskrivning av läget inom den ryska forskningen där t.ex. tvärvetenskapliga perspektiv och genusforskning inte förekommer.

I Berlin ledde Anna Forssberg samtalet där en viktig fråga var: Hur kan det komma sig att Lagerlöfs författarskap fått så lite utrymme i forskningen? Annegret Heitman trodde studier över Lagerlöf kan dölja sig i större verk. Hon åtog sig att göra en lista över på senare tid skriva vetenskapliga texter som behandlar Lagerlöf.

RESULTAT

JAPAN År 2018 kommer det att firas att förbindelser öppnades mellan Japan och Sverige för 150 år sedan. Kontakter finns för att i samband med detta uppmärksamma Lagerlöf. Medel har sökts för en översättning till japanska av *Mårbacka* – men tyvärr inte ännu med positivt resultat.

RYSSLAND För att sprida sex av de ryska forskarnas intressanta bidrag till en svenskspråkig publik har medel för översättning sökts och beviljats från Kungliga Patriotiska Sällskapet.

Tamara Torstendahl Salytjeva kommer att redigera och ge ut en bok på ryska 2018 med alla bidrag vid symposiet.

I översättning av Sergej Stern finns nu på förlaget Ripol-Classic *Nils Holgersson* och *Gösta Berlings saga*. Stefan Ingvarsson, kulturråd vid Svenska ambassaden, medverkar till att de nya översättningarna uppmärksammas på olika sätt.

SAMLAT RESULTAT AV ALLA SYMPOSIERNA

Samtliga deltagare vid symposierna inbjuds till en ny internationell Lagerlöf-konferensen i Karlstad / Värmland 18–20 juni 2018.

Lagerlöf-studier 2018 kommer att innehålla en presentation av symposierna och översatta bidrag. Lagerlöf-sällskapet har sedan 1958 regelbundet utgivit volymer i serien där aktuell forskning görs tillgänglig för en bred allmänhet. Volymen 2018 kommer att redigeras av Anna Forssberg, Anna Nordlund och Lisbeth Stenberg.